

491

tarafından kabul edilmesi icap eden mevad.» «Bütün Dünya İşçileri Birleşiniz. K. Marks» ve aynı sözlerin Fransızcası yazılı. Kapakta «Kızıl Kitaplardan — 1923 Şubat — TKG B Bürosu» ibareleri var.

**

2. «OSMANLICA» KIZIL ŞARK

Kızıl Şark dergisini, çağdaş Türk okuyucusuna ilk kez Fethi Tevetoğlu tanıtmıştı: «(Kızıl Şark) Mecmuası'nın Yayınları ve Vâlâ Nureddin — Ahmet Cevad» *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faâliyetler: 1910-1960*, s. 363-77. Tevetoğlu, (eski Başkirdistan cumhurbaşkanı) merhum profesör Zeki Velidî Togan'ın özel kütüphanesinde ilk sayısını bulduğu bu 84 sayfalık dergi için, «Yazarlarının kadrosundan, yazılarından ve kullanılan belgelerden anlaşıldığına göre, ... bu baskısı, bilhassa Türkiye ve Azerbaycan Türkleri için hazırlanmıştır» diyordu. Söz konusu kaynağın bizim için en önemli yanı, «TBMM Hükûmetine karşı THİF'nin Protestosu»na yer veriydi. Yalnız bu bildirin altındaki imzalarda, ısrarla «Komünist Enternasyonalinin 3. Kongresi» denilmesi dikkatimi çekmişti. Kitabında, bunun «3. değil, 4. kongre» olduğunu belirtmiştim: s. 274/dn. 256.

Moskova'daki Lenin Kütüphanesi'nde ise, ZV 15-J/18 numaraya kayıtlı, 48 sayfalık bir Türkçe Kızıl Şark ile sayısına rastlayınca, hayli şaşırđım. Sonra Baku'daki KP Arşivi'nin kütüphanesinde, başka bir Türkçe (Azerbaycan dilinde?) 1. sayısıyl 2-3. ortak sayısını gördüm ve anladım ki, Tevetoğlu'nun yararlandığı, bu Azerbaycan dilinde Kızıl Şark'tır. Demek, Kızıl Şark, bugünkü *Barış ve Sosyalizm Problemleri* gibi çeşitli dillerde birtakım farklarla ayrı versiyonları olan bir yayım organıdır.

«Osmanlı» dilindeki Kızıl Şark'ın ilk sayıdan sonra çıktığını sanmıyorum; Azerbaycan dilinde 2-3. ortak sayısının dışında, başka lehçelerde (örneğin, Tatar dilinde) birkaç sayı daha devam etmiş olabilir.

Gördüğüm her iki 1. sayıda da, Tevetoğlu'nun yanlış olarak «4»ü «3» okuduğunu saptadım. Kullanılan hurufatta «4» rakamı (bazı eski saatlerde olduğu gibi) Arapça «3»e benziyor; ama yazar, öteki «3»lere dikkat etseydi, bu hataya düş-

492
mezdi. Onun kitabındaki Bakû Kızıl Şark'ıyla karşılaştırılması için, Moskova Kızıl Şark'ının kapağını ve içindekileri veriyorum:

(ön-dış kapak)

Bütün Dünya Emekçileri Birleşiniz.

KIZIL ŞARK

(Osmanlı Dilinde)

İçtimai-İktisadi Türkçe Mecmuadır

Sayı 1, Ayda Bir Çıkar

RSFSR Millî İşler Halk Komiserliği Şark Neşriyatı

Moskova 1922 (Teşrinisâni)

(ön-iç kapak) «Bu Sayıda» (içindekiler)

(arka-iç kapak) ön-dış kapağın aynen Rusça çevirisi: *Krasnuy Vostok...*

(arka-dış kapak) Fiyatı 2 Milyon Ruble

[Sovyetler enflasyon yüzünden, 1922 sonlarında paralarından iki sıfır, 1923'teyse dört sıfır daha atmışlar.]

(s. 1) «Enternasyonal Marşı»

(s. 2—3) Heyet-i Tahririye, Moskova 25 Teşrinisâni, 1922 sene.

(s. 3—7) Lenin, Türkçeleştiren — Ay Demir Şevket, «Rusya'da Teşrinievvel İnkılâbı»

(s. 7—8) Stalin, Tercüme eden — İdris, «Teşrinievvel İnkılâbı ve Rus Komünistlerinin Milliyetler Siyaseti»

(s. 9—11) Mihail Pavloviç'ten tercüme, «Üçüncü Enternasyonal ve Şark»

(s. 12—13) Z. Nuşirvanov, «Komünist Enternasyonal'ın Dördüncü Kongresi»

(s. 13—21) J. Zinoviyev, «Komünist Enternasyonal ve Beynelmîlel Sendika Teşkilâtı (Amsterdam Sarı Enternasyonaline Karşı Mücadele)»

(s. 21—24) Halit Rıfkı, «Sultanlık Etrafında»

(s. 24—29) Zîynetullah Nuşirvan, «Türkiye'de Hilâfet ve Şekl-i Hükümet Meselesinin Son Tekâmül Safhaları» Moskova, Luks [Otel], 30 Eylül 1922

(s. 29—31) Şerif Manatov, «Sultanlık Nihayet Yıkıldı» Moskova, 10.11.1922

3B

15-*

18

Kızıl Şark

30x22 cm.

(Osmanlı Devleti.)

İstimaî - İktisadî Türkçe Mecmua, Sayı ~~1~~ 1, Ayda bir çıkar.

R S F S R Milli İler Halk Kurumu -
Uçur Şark Nesriyatı

Moskva 1922
(TS)

Bütün Dünya | Fiyatı
Emekçileri | 2 mily
Bolshevikler | ruble

1. Kopyeta = "Bu Sayıda" ismunderster

3
МАРТ

s1 = Enternasyonal Mars

s2-3 = Moskva 25 TS, 1922 sene
Heyet-i Tahriyye

s3-7 = Rusya'da

Lenin, Türkselesten - Aydemir Serket

s7-8 = Stalin, TE İnkilâbı & Rus
Klerumun Milliyetler Şurası
Tercüme eden - İdris

s9-11 = 3. Ent. & Şark

Mharıl Parlortu ten Tercüme

s 12-13

Z. Nuzhvanoff, KE'nin 4. Kongresi

s 13-21 J. Zimoviyef, KE'nin 4. Kurul
Sendika Tesk. (Amsterdam San Etker-
nasypualme Korni Mladale)

s 21-24 - Sultaulik Etrafunda ✓
Halat Rifki

s 24-29 - Zaymetullah Nuzhvan,
4
Tide Hrlifet & Sekl-i Hok. Mesele-
stumu son Tekamul Saflalan
MOSKVA, Lüks [oteli] 30 Ey 1922
МАРТ

s. 29-31 - Sultaulik Nkhayst Ykeldi
Serif Manatof Mes. 10-11-22

s. 31-33 M Pobrofski
(İktisadi Tarkeslestren Az-İl)
İstanbul Etrafunda

s 33-35 Karl Marks & Hayati

s 35-37 - Yekun Sark Etrafunda

S M

s. 37-38 - Kör Siyasat
Hayır hak

s. 38-39 TBMM Hne Kararı
THIF'ın Protesisi

Mahmut Akınat
Nedim

s. 39-45 Kom. Hük. te Atle

A. Kolontay Yoldaşın Terc. Edt. Kuruluşu

Atle & Kadınların Soraklı
Mesartı

5
MAYI

Cemile NUSIT-van

s. 46-47 - Kitabsızat (Bibliografya)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI VE YAKFI

N H'm bir tabaka adı da
Ahmet Ögöz Saruhan mı?

Muslihattın Adı [Taylan]

6

МАРТ

Hâbiş Adem,
Ankara & Avrupa

(İst: Sultânîyet Kütüphanesi, 1923)
208 s. 19 cm.